
GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT NUMMER 5 | SEPTEMBER/OKTOBER 2010

EN TØMMERUPDRENG FORTÆLLER

Livet i landsbyen i slutningen af 1930'erne

FORSIDEILLUSTRATION:

Jan Zibrandtsen, dette nummers forfatter, på slåmaskine ved barndomshjemmet i Tømmerup. 1942

KILDE:

Jan Zibrandtsens erindringer
Stads - og lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

©Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

EN TØMMERUPDRENG FORTÆLLER

Livet i landsbyen i slutningen af 1930'erne

Jan Zibrandtsen er forfatter til disse erindringer om livet i Tømmerup i 1930'erne. Han er født i 1929 på en gård i Skelgårde, som hans familie ejede indtil for nogle år siden. Nedenstående er uddrag af en større samling erindringer fra Tømmerup. I dette nummer gennemgår Jan Zibrandtsen forskellige bygninger i Tømmerup langs Amager Landevej og Tømmerupvej op til Høgsbrovej.

INDLEDNING

Det meste af bebyggelsen i Tømmerup var placeret på Tømmerupvejens nordlige side, medens der kun var få bebyggelser på vejens sydlige side. Byen er - til dels - hvad landbohistorikerne kalder en række-landsby. Det vil sige bebyggelser, der som en perlerække er placeret langs en vej, der følger terrænet. Tømmerup landsby er ca. 2½ km. lang.

VALDEMAR HANSENS KØBMANDSBUTIK

Når man den gang nærmede sig Tømmerup by ad Amager Landevej fra nord, var noget af det første, man fik øje på, Valdemar Hansens købmandshandel, der lå på landevejens østlige side. Der var en lille have foran købmandshandelen og en bred kørevej op til garagen. Selve huset lå lidt tilbage trukket fra vejen. Da Valdemar Hansen i midten af 1920'erne byggede sin villa her lige ved Tømmerup Station, var det hans hensigt at blive storeksportør af hvidkål fra Amager til Rusland og Polen. Dyrkningen og salget af hvidkål havde været indbringende i 1920'ernes begyndelse. Men det verdensomspændende sammenbrud af økonomien i 1929 medførte prisnedgang og depression, og alle lande søgte at

beskytte deres hjemlige industri og landbrug ved høj beskyttelsestold.

Hvidkålssekporten gik straks i stå, og Valdemar Hansen måtte se sig om efter en anden næringsvej. Han åbnede en købmandshandel i kælderen til sin villa, og han og hans kone betjente de mange kunder, der kom. Valdemar Hansen var til alt held for ham og hans familie kendt af mange på øen. Vi handlede hos ham, og hver lørdag ringede han til min mor for at modtage hendes bestilling på købmandsvarer. Lørdag eftermiddag kom han med en eller to store ølkasser fyldt med de bestilte varer, og til glæde for min bror og mig et lille kræmmerhus med bolsjer. Vi købte stort set alle vores købmandsvarer hos Valdemar Hansen.

Han var også en stor selskabsmand og gav gerne en sang eller to til bedste. Når min bedstefar holdt fest, var Valdemar Hansen gerne med.

I indkørslen til Valdemar Hansens ejendom stod noget, der den gang ikke var særligt almindeligt, nemlig en automat, hvor man kunne trække cigaretter, chokolade og karameller,

bl.a. nogle aflange karameller med chokolade overtræk. Jeg kan huske, at jeg enkelte søndage fik lov til at gå den lange vej ned til Valdemar Hansens automat sammen med vores unge pige for at trække en pakke af de nævnte chokoladekarameller.

AMAGER MØLLE

Efter Valdemar Hansens villa fulgte tre andre villaer. I den ene, der var helt nybygget, boede Hans Dirchsen, der var forretningsfører for fru Petersen, Amager Mølle, der lå på hjørnet af landevejen og Tømmerup Stationsvej. Hans Dirchsen var meget travin-teresseret. Det samme gjaldt fru Petersens ene søn. Gerhard Petersen, der senere blev en meget kendt travtræner og vandt et travderby med hesten "Tella the Great".

Amager Mølle var et betydningsfuldt led i øens daglige liv. Her fik vi malet vores eget korn til foder til hestene og grisene. Det støvede og larmede i mølleriet, når de store kværne var i gang. Kornet, vi afleverede til maling, blev hejst op på loftet og hældt ned i kværnen,

Amager Mølle blev bygget i 1924, sikkert som erstatning for Maglebylille Møller, der brændte i 1915. Møllen sælger i dag bl.a korn og foderstoffer til dyr. 2010.

og efter kort tids forløb kunne vi køre hjem med det færdige foder. Møllen handlede også med halm og hø. Vi købte kunstgødning gennem Amager Mølle, som vi selv hentede på gødningsfabrikken på Syrefabriksvej i Kastrup. Det drejede sig om superfosfat, kalksalpeter og kali. Vi købte også såsæd på Amager Mølle, der om efteråret købte det tærskede korn.

Jeg var ofte med min far, når han skulle “ned på møllen”. Af og til skulle han ind på kontoret, der lå i fru Petersens villa, som lå lige bag møllen. Det var

vist, når der forelå en væksel, der skulle fornyes, indtil der var korn at sælge. Betaling med væksel var meget almindeligt i de svære tider i 30'erne.

Til møllen hørte også en lagerbygning med stald til kørehestene. En af møllens faste kuskere var Carl Blom, der boede i Tømmerup by i et hus, der lå på vejen, der førte op til “Bakkegården”. Fru Petersens anden søn, Hans, var førstemand og boede i et hus lige ved siden af møllen. Ved siden af møllen lå yderligere et par villaer, hvoraf en i sin tid har været jordemorbolig.

Damgårds Væverier. Personer fra venstre: Åge Frederiksen, Svend Nielsson og Gerhard Mortensen. Ca. 1940.

DAMGÅRDS VÆVERI

Herefter fulgte en fabrik, der omkring 1940 blev købt af Axel Damgård, der var bror til de berømte Damgård i Herning. Aage Damgård, der havde Angli skjortefabriken, og Mads Eg Damgård havde Ege tæpperne. Axel Damgård var landbrugsinteressert og købte af Ole Olsen et areal, der lå lige op til Tømmerup skole. Arealet plantede han til med frugttræer, men jeg mener ikke, at han nogen sinde nåede at få noget rigtigt ud-

bytte af denne investering. Så var investeringen i fabrikken bedre. Under krigen, da der var mangel på garner, gik han over til at lave gulvtæpper af papir, der blev solgt i stort tal.

TØMMERUP STATION

Vejen ved Amager Mølle svingede blidt til venstre og delte sig i vejen, der førte videre til Maglebylille (jordemørvejen efter den nærliggende jordemoderbolig) og en lille stump vej, der førte hen til Tømmerup station, en station på Amagerbanens strækning fra Store Møllevvej til Dragør. Her residerede stationsmester Ole Larsen, der var en meget kraftig og myndig mand med et stort fuldskæg. Ved stationsbygningen lå et lille pakhús, hvor man fik udleveret store forsendelser, der kom med toget. På skiftedagene 1. maj og 1. november mødte karlene op her med hestevognen for at afhente deres klædeskab eller kommode, eller måske var det til den nys ankomne tjenestepige. Om forsommeren var vi ofte på stationen for at afhente daggamle kyllinger, der kom i papkasser med lufthuller.

25-30 stykker i hver kasse. Ofte havde de klumpet sig sammen, så en enkelt eller to var blevet trampet ihjel. Kyllingerne blev afsendt som ilgods og skulle selv sagt hentes den samme dag, de ankom.

Der var også en lille ventosal. Billetsalget var på Ole Larsens kontor, hvor man også skulle henvende sig, hvis man skulle have vejet et læs. Der lå nemlig et lille vejerhus med brovægt på stationsarealet. Jeg kan huske, at det lille vejerhus var udsmykket med en masse spændende gamle postkort.

Når man skulle have vejet et vognlæs, skulle man passe

nøje på, at hele vognen holdt inde på vægten, og at hestene stod helt stille. Ole Larsen stod inde i vejerhuset og udløste vægten ved at løfte i en lang stang og skubbe de store lodder frem og tilbage, indtil væggtungerne balancerede ud for hinanden. Derpå blev vægtsedlen udfyldt med totalvægten, og når man kom tilbage med den tomme vogn, blev den vejet, og så fik vi udleveret vejesedlen med nyttevægten.

I selve stationsbygningen havde Ole Larsens datter Mary en lille frisørsalon. En stor del af Tømmerups og Maglebylilles damer fik "bobbet" håret hos statio-

Ved Tømmerup Station er man i gang med at læsse hvidkål på godsvognene. Stationsforstander Larsen står i uniform med sønnen Georg til højre for ham. 1920'erne.

nens Mary, som hun blev kaldt. I det sene efterår og om vinteren var der ofte oprangeret flere godsvogne på stationen. De skulle bruges til den hvidkål, der skulle eksporteres til Rusland og Polen og under krigen til Finland og Tyskland. Det var et tungt arbejde at stå med bøjet ryg og læsse et stort læs hvidkål af.

Kålene blev kastet til en mand, der stod i døren til godsvognen, og han kastede kålene videre til en mand, der stod inde i vognen og pakkede kålene sammen. Det skete, at nogle af hovederne blev kasserede, og det var ikke særlig rart at komme hjem med for mange kasserede hvidkål.

Til Tømmerup station kom også godsvogne med tagrør til at tække tagene, og i krigsvintrene kom der tørv til at fyre med. Det eneste brændsel, bortset fra brænde, som vi kunne få. Det var altid spændende, når vi skulle hente tørv, at konstatere, om tørvene var tørre. Våde tørv var svære at få til at brænde, og de gav ofte løbesod. Endvidere gav fyring med tørv en masse aske. Tørvene og tækkerørene blev leveret gennem Amagerlands Producentforening.

KOMA LØG

Jorden til Østergård, der lå fra landevejen og op til Kirstinehøj var på et tidspunkt blevet solgt fra til Koma-Løg - et hollandsk firma - der ejede jord mange steder på Amager. Koma-Løg dyrkede, som noget nyt på Amager, blomsterløg, nemlig tulipan-, påske- og pinseliljeløg i stor stil. Løgene blev lagt om efteråret i lange snorlige rækker med lille rækkeafstand, opdelt i afsnit efter farver. Blomstringen i det tidlige forår var et pragtfuldt skue. Folk kom langsvejs fra for at beundre de flotte blomstertæpper. Det var længe inden, der var noget, der hed løgparker. Inden løgene var afblomstrede, blev hovederne nippet af i store kurve og derefter hældt af i store bunker. I eftersommeren blev løgene taget op, og nye blev lagt til næste års blomstring.

Koma-Løg havde sit hovedsæde med lagerfaciliteter og hestestalde m.v. på Amager Landevej mellem Højskole Allé og Løjtegårdsvej. Koma-Løg sørgede selv for pløjning og anden jordbehandling på alle de arealer, som de ejede.

Firmaet standsede sine akti-

viteter på Amager i løbet af 1950'erne.

TØMMERUPHUSE PÅ LANDEVEJEN

Tømmerup strakte sig et lille stykke videre mod syd ad landevejen. Efter Amager Mølle med den røde villa, der tilhørte møllens ejer, fru Petersen, fulgte en ejendom, der tilhørte Carl Lakjær, hvis kone havde været skoleveninde med min mor. Derefter finder vi "Elmegård" der ejedes af Ole Peter Nielsen, der drev gartneri. Den følgende ejendom var en nyere rødstens ejendom, der også var ejet af en Lakjær, bror til Carl Lakjær. Langs sidstnævnte ejendom gik en lille markvej der førte

over banen og ned til to-tre små huse. I det ene boede øens tækkemand, der hed Christensen. På landevejens vestre side overfor Lakjærs ejendom lå lidt tilbagetrukket fra vejen en ældre beboelsesejendom - næsten en lejekaserne - der blev kaldt bryggeriet. Så vidt jeg ved, har der i sin tid rent faktisk været et bryggeri der.

På det vestre hjørne af Amager Landevej og Tømmerupvej lå et lille to-familiers hus, der led under landevejens stadige udvidelser med bredere kørebaner, cykelstier og fortove. Til sidst gik landevejen klos op ad huset, og det var formentlig en af årsagerne til, at huset blev revet ned i løbet af 1950'erne.

Elmegård, Amager Landevej 275. Ca. 1910.

LANGS TØMMERUPVEJ

Fra Amager Landevej ser vi vejen, der fører til selve Tømmerup by. Vejen, der var smal og afrundet, var kantet med gamle stynede elmetræer.

Næsten på hjørnet af Amager Landevej og Tømmerupvej lå den gamle firelængede Østergård, der var en af de få udflyttergårde fra den gamle Tømmerup by. Den ejedes af Svend Hansen, der var højt oppe i årene. Han havde været formand for Amagerlands Producentforening, sognerådsmedlem og vurderingsmand for brandforsikringen. Mine forældre kendte lidt til ham, så når vi skulle med rutebilen fra Dragør til Sundby, stillede vi vore cykler i Østergårds port.

På Tømmerupvej, er den første ejendom, vi passerer "Helgeshøj", der var ejet af Hans Fischer, bror til Jens Fischer i Tårnby, der i 1950 og 1960'erne var formand for Saltholms-ejerlauget. Hans Fischer var en meget aktiv mand, der tog meget del i foreningslivet på Amager. "Helgeshøj" havde et stort rødstensstuehus med høj kælder og en pompøs trappe. Til gården hørte en gulmalet

ladebygning med stort udskåret hestehoved.

SMEDEN

Efter "Helgeshøj" lå byens smedje, ejet af Wilhelm Svenningsen, der havde overtaget smedjen efter sin far. Smedjen var bygget sammen med boligen. Jeg har ofte været til smeden for at få nye sko til hestene. Skulle et helt spand have nye sko, kørte vi med vogn til smeden. Var det kun en hest, og den var nogenlunde rolig, ja så gav vi den hovedtøj på og cyklede af sted, medens vi havde godt fat i hovedtøjet. Der kom ikke så mange biler dengang.

Det var fascinerende at se, når smeden tilpassede skoene. Først fandt smeden en sko, der formentlig passede til hestens hov. På loftsbjælkerne inde i smedjen hang de nye sko i lange rækker ordnet efter størrelse. Man kunne også få specialsko, som f.eks. ringsko, hvis hestene havde medfødte hovfejl. Når der var fundet en passende sko, blev den varmet op i essen, til den var rødglødende. Så tog smeden den varme sko, løftede hestens ben op og prøvede, om skoen passede. Idet den varme

Østergaard var en udflyttergård fra Tømmerup, hvor den indtil 1805 lå i gårdrækken. Østreggaard ejedes af fhv. brandinspektør og sognerådsformand, gårdejer Svend Hansen. Gården blev revet ned i 1950'erne. Ca. 1939.

sko rørte ved hestens hov, steg der en mindre røgsky i vejret, medens hesten som regel stod ganske rolig, for den kunne ikke mærke noget. Ofte passede skoen ikke, og smeden måtte tilbage til ambolten og hamre på skoen for at få den tilpasset. Det kunne være nødvendigt med en ekstra gang i essen for at blive varmet op på ny, så den kunne bankes i den endelige facon. Derefter blev skoen banket fast med søm, der blev vejnede, d.v.s. bukkede så de ikke kunne rive eller hænge fast i noget. Smeden havde plads til at sætte nye sko på (beslå) op til fire heste samtidigt. De heste, der blev brugt til torvekørsel, sled

jo hurtigt deres sko.

Det var imponerende at se, når smeden smedede jernringe til at sætte på de hjul, som karetmageren havde lavet. Når den glødende jernring var blevet sat på hjulet, blev det smidt ned i et stort kar med vand, for at jernringen hurtigt kunne trække sig sammen og sidde urokkeligt fast. En stor dampsky stod til vejrs.

Ofte skulle en reparation hos smeden ske hurtigt. Hvis man var i marken en sommerdag for at slå hø eller meje korn, og kniven på slåmaskinen eller selvbinderen pludselig knækkede, mistede nogle skæreblade eller blev skæv, så måtte

man sporenstregs til smeden. En sæk blev svøbt om den lange kniv med skærebladet og så af sted på cykel ad knoldede markveje til smeden, der altid var villig til at smide, hvad han havde i hænderne for at hjælpe i en hastesituation. Når kniven var blevet repareret, blev sækken igen svøbt om kniven, og af sted gik det tilbage til marken. Jeg husker, at smeden en gang sagde til mig: "Pas nu på dreng, det er jo den rene døds-kørsel" Så kører man lidt lang-sommere. Det var bestemt ikke, fordi mine forældre ikke passede godt på os. Men man må tænke på, at det kostede en del penge at have et spand heste med maskine og en karl, som var ubeskæftigede, så længe reparationen stod på. Og mine forældre havde tillid til, at jeg var forsigtig.

Smeden var uundværlig for byens gårdbrug. Foruden heste-sko, ordnede smeden repara-tion og skærping af værktøj, plove og harver og vedligeholdelse af vogne og større maski-ner. Man traf altid nogen, når man var hos smeden.

Smed Svenningsens søn, Villy, var med i driften af smedjen fra slutningen af 1940'erne.

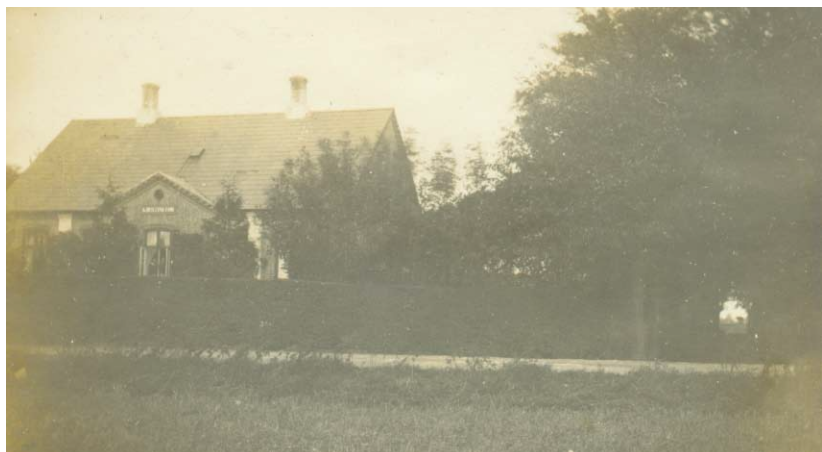
Det fortælles, at smed Sven-ningsens far fulgte arbejdet i smedjen meget nøje. Selv når han sad på retiraden, havde han døren åben, og blandede sig, hvis det gik for langsomt.

LANGS TØMMERUP-VEJ

Lidt efter smeden lå en af de dengang så moderne bunga-lows med navnet "SOLAPO" i jernbogstaver på muren. Her boede Sofie, Laurits, og søn-nen Poul Andersen. Heraf navnet på huset. Sofie Ander-sen stod for rengøringen og opvarmningen af den nærved liggende Tømmerup skole. Sønnen Poul Andersen blev senere en kendt tegner og teg-nede i 1970'erne en række pla-kater til DSB.

KIRSTINEHØJ

Vi møder herefter den første gård på Tømmerupvejens nor-dre side. Gården hed "Kirsti-nehøj" og var som Østergård en udflyttergård. Kirstinehøj lå skjult bag høje hække. Går-den ejedes og blev drevet af søstrene Ragnhild og Inge-borg Knudsen. Ragnhild førte

Kirstinehøj. Gård ved Tømmerupvej, der har lagt navn til industrikvarteret. Ca. 1930.

an og var en meget dygtig kusk for det spand flotte og fyrige oldenborgere, som vistnok var søstrenes hobby. Til gården hørte en lille frugtplantage.

Selv i slutningen af trediverne havde de stadig petroleumlamper. De ville ikke have elektrisk lys, fordi de efter eget udsagn syntes, at det var for farligt med elektricitet, da de havde en søster Johanne boende, som var psykisk handicappet. Dengang var det ikke almindeligt, at man sendte sine nærmeste pårørende på institution. Søstre Knudsens bror var den kendte "holmemand" på Salt-holm, Ejnar Knudsen.

TØMMERUP SKOLE

Skråt overfor Kirstinehøj ligger Tømmerup skole, der bestemt ikke er noget arkitektonisk mesterværk med den høje kælder, to etager og afvalmede tag.

Tømmerup skole var en landsbyordnet skole efter den gamle folkeskolelov af 1937. 1. klasse var børnene fra 7-10 år. 2. klasse var børnene fra 10-12 år og ældste klasse var børnene fra 12-14 år. Læreren, der hed Dagny Nielsen, havde børnene i 1. klasse. Hun var en god pædagog, stille og venlig, og ville kun sine elever det bedste. Hun var god til at lære fra sig, allerede ved udgangen af 1. klasse havde vi lært at skrive med rigtige skrånede bogstaver.

Tømmerup skole opført i 1907.
Ca. 1927.

Dagny Nielsens forældre havde et lille gartneri på Høgsbrovej. Lærer Christensen havde 2. og 3. klasse, men fik hertil hjælp af en lærer Petersen fra Tårnby skole, der havde en række regnetimer. Han indviede os bl.a. i brøkregningens mysterier.

NY DALSGÅRD

På vejens nordre side lå et helt nybygget gartneri “Ny Dalsgård”, der tilhørte Peter Burchardt, der var gift med min faster Agth, født Zi-brandtsen. Peter Burchardts far, N.C.J. Burchardt, ejede gartneriet “Dalsgård” på Tårnbyvej. Til gartneriet hørte flere drivhuse. På Ny Dalsgård blev der dyrket blomkål på fri-land og agurker og meloner i drivhusene. Hestestalden var udstyret med et efter datidens

forhold avanceret automatisk fodringsanlæg. Man skulle således kun fodre en gang om dagen. Et urværk sørgede for, at hestene fik hakkelse, hø og kærne i de rette mål og til de rette tider.

ANDRE GARTNERIER OG GÅRDE

Overfor Ny Dalsgård lå en anden ny ejendom med drivhuse og arealer med blomkål. Gartneriet var ejet af Svend Gerner Larsen, søn af gartner Bernhard Larsen på Skøjtevej i Kastруп. Svend Gerner Larsen var gift med en datter af Hans Christensen, der havde en gård ikke langt fra Tømmerup Kro.

Lidt længere henne på vejens nordre side lå en mindre ejendom, der var ejet af Johannes Jensen og hans kone Ellen. På gården boede også Ellen Jensens forældre, Christian Christensen og hustru. Christian Christensen hørte til byens kendte Christensen slægt. Stuehuset var ikke byens største, så pladsen til hver familie må have været begrænset. De har måttet deles om køkkenet og har formentlig spist sammen.

Der var to sønner i hjemmet, Gert og Jørgen. Som de fleste andre gårde i byen havde man kun en mindre lod hjemme ved gården, medens de øvrige lodder lå spredt, således som de i sin tid ved udskiftningen var blevet fordelt med både god og mindre god jord til de enkelte gårde.

Johannes Jensen var brandmand ved Tårnby kommunes brandvæsen og deltog således i de årlige brandøvelser ved byens to gadekær. Det ene gadekær lå ved mine forældres gård, og det var en af årets store begivenheder, når brandsprøjten kom med de store pumper og viste sin formåen ved at sprøjte vand ud over de tilstødende marker. Vores kartoffelmark fik gerne en lille dusche. Byens anden brandmand var smedemester Wilh. Svenningsen.

Johannes Jensens gård lå på hjørnet af Tømmerupvej og Høgsbrovej. Sidstnævnte vej er opkaldt efter den kendte højskolemand Sofus Høgsbro. Vi er jo i et område, hvor der findes andre højskolenavne. Ved Amager landevej inden Tømmerup ligger Højskole allè og Chr. Kolds allè.

Brandøvelse på Birkegaard i Tømmerup. Fra venstre: brandfoged Hans Jørgensen og gårdejer Johannes Jensen, smedemester Vilhelm Svenningsen, vejmand Vilhelm Sørensen, som lokale brandfolk i Tømmerup. 1942-1944

Høgsbrovej fortsætter via Brønderslev allè i Bjørnbakvej, der også er opkaldt efter en kendt højskolemand fra midten af 1800-tallet.

På den anden side af Høgsbrovejs udmunding i Tømmerupvej lå Jakob Steffensen og hustrus meget velholdte ejendom. Et ældre ægtepar, der ikke deltog så meget i byens sociale liv, men mere koncentrerer sig om at passe deres landbrug. Sønnen Chrilles boede hjemme og deltog i gårdens drift. Familien var med i Luthersk Missionsforenings arbejde i byens missionshus.

MAGLEBYLILLE

- DEN LEVENDE LANDSBY

INGER KJÆR JANSEN OG BEBOERE FRA MAGLEBYLILLE

Udkommer 17. september. Pris 150,- kr.
Bogen kan købes på bibliotekerne i Tårnby.

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN Udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:

PERMANENTE OG

SKIFTENDE Udstillinger

Lørdag og søndag 13.00-16.00

Stads- og lokalarkivet

TÅRNBY KOMMUNEbiblioteker
Kamillevej 10 . Tlf.: 32 46 05 45
taarnbybib.dk